

DOĞADA ETİK SÖYLEM OLARAK EKOFEMİNİST SANAT
ECOFEMINIST ART AS ETHICAL DISCOURSE IN NATURE

Büşra AYCI

Düzce Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi

aycbsr3@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0007-0577-5488>

Prof. Dr. Ferhat ÖZGÜR

Düzce Üniversitesi, ferhatozgur@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0003-4427-6132>

ÖZET

Araştırma; ekofeminist düşüncenin sanatsal temsilleri eksenine alan sanat yapıtlarının incelenmesi ve irdelenmesi hedeflenmiştir. 1960' lardan sonra sanat dünyasında belirginleşen bu sanatsal temsiller, dönemin sanatçıları tarafından oluşturulan yapıtlar üzerinden mercek altına alınmıştır. Ekofeminist bakış açısından irdelenmiş olan Agnes Denes, Aviva Rahmani, Mierle Laderman Ukeles ve Seniha Ünay, doğaya dair derin bir anlayış ve duyarlılıkla sanatsal yapıtlarını oluşturmuşlardır. Bu sanatçılar, güncel sanatsal ifade olanakları ve sergileme yöntemlerinden yararlanarak, kadın-doğa kavramlarına odaklanmışlardır. Bu kavramsal süreçlerin incelenmesiyle, sanatçıların doğayı algılama ve yorumlama biçimlerinin, yapıtlarında doğa ve kadın meselesini merkeze aldıkları görülmüştür. Agnes Denes, Aviva Rahmani, Mierle Laderman Ukeles ve Seniha Ünay, doğanın sömürülmesine dikkat çekmiş ve kadınlar üzerindeki ataerkil hâkimiyet arasında bir bağ olduğu düşüncesi üzerinde durmuşlardır. Ekofeminist sanat, çevre bilincini hem kadın hem de doğa üzerindeki tahakküme dair eleştiriye sanatçı duyarlılığıyla göstermiştir. Araştırma sürecinde sanat literatürü, arşivler, sanatçı web siteleri detaylı olarak incelenmiş ve eleştirmenler, sanat tarihçileri ve sanatçıların görüşlerinin bulunduğu yayınlardan yararlanılmıştır. Bu araştırmanın amacı, ekofeminist hareketin kadın ve doğanın sanatta nasıl temsil edildiğine dair katkı sunması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Ataerkillik, Ekofeminizm, Ekofeminist Sanat.

ABSTRACT

The research aims to examine and analyze the artworks that focus on the artistic representations of ecofeminist thought. These artistic representations, which became evident in the art world after the 1960s, were scrutinized through the works created by the artists of the period. Agnes Denes, Aviva Rahmani, Mierle Laderman Ukeles and Seniha Ünay, who were examined from an ecofeminist perspective, created their artistic works with a deep understanding and sensitivity towards nature. These artists have focused on the concepts of woman-nature by utilizing contemporary artistic means of expression and exhibition methods. By examining these conceptual processes, it has been observed that the ways in which the artists perceive and interpret nature have centered the issue of nature and women in their works. Agnes Denes, Aviva Rahmani, Mierle Laderman Ukeles and Seniha Ünay drew attention to the exploitation of nature and emphasized the idea of a link between patriarchal domination over women. Ecofeminist art has shown environmental awareness and criticism of the domination of both women and nature with an artist's sensitivity. During the research process, art literature, archives, artist websites were examined in detail and publications with the opinions of critics, art historians and artists were utilized. The aim of this research is to contribute to the ecofeminist movement's representation of women and nature in art.

Keywords: Women, Patriarchy, Ecofeminism, Ecofeminist Art.

1. GİRİŞ

Doğa, sonsuz bir döngü içinde sürekli değişim ve dönüşüm gösteren bir varlık olarak, yüzyıllardır farklı disiplinlerin ilgi odağı olmuştur. Özellikle ekofeminizme göre, doğa yalnızca bir kaynak değil, aynı zamanda bağımsız bir varlık olarak ele alınmıştır. Bu bakış açısı doğanın yalnızca insanın kullanımına sunulan bir malzeme olmadığını, kendi öz varlığı ve değeriyle kabul edilmesi gerektiğini savunmuştur. 1974 yılında Françoise d'Eaubonne tarafından, kadınlar ve doğa arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla ortaya atılmıştır. Ekofeminizm kavramı, kadınların ve doğanın benzer biçimde tahakküm altına alındığını vurgulayan bir aktivist düşünce hareketidir. D'Eaubonne, kadınlar ve doğanın ataerkil ve endüstriyel sistemler tarafından kontrol edildiğini belirtmekte ve bu tahakkümün temelde patriyarkal yapılarla bağlantılı olduğunu savunmaktadır.

Ekofeminizm, hem kadınların hem de doğanın özgürleşmesi için önerilecek çözüm yollarının ve bu doğrultuda atılacak adımların feminizm çerçevesinde ele alınmasının büyük önem taşıdığını ileri sürmektedir. Bu düşünce sistemi, özellikle 1970'li yıllarda, II. Dünya Savaşı sonrası çevresel tahribatın ve ekolojik sorunların artışına yönelik bir tepki olarak gelişmiştir. Ekofeminizm, kadınlara ve doğaya yapılan eşitsizliğinin birbiriyle bağlantılı olduğunu vurgulayan teorik bir yaklaşım olduğu da düşünülmüştür.

Kadın-doğa ilişkisi, yüzyıllardır sanatçılar için ilham kaynağı olmuştur. Ekofeminist sanatta, bu ilişkinin sadece sanatsal yaratımı etkilemesiyle kalmamış, aynı zamanda doğanın kendi varoluşunu ve değerini insan dışındaki bir varlık olarak kabul etmemizin önemi vurgulanmıştır. Bu düşüncede kadın-doğa sadece etik bir meseleden ibaret olmadığına aynı zamanda politik bir ifade alanı oluşturduğuna değinilmiştir. Özellikle 1960'lardan itibaren, kadın-doğa, canlı-cansız varlıkların temsil edilme biçimleri arasında kadın sanatçıların kolektife dayalı sanatsal üretimlerini galeri mekânlarına ve kamusal alanlara taşıdığı gözlemlenmektedir. Bu dönemde ekofeministlerin doğanın yalnızca erkek egemenliğine karşı değil, aynı zamanda kadın sanatçıların ürettikleri sanatsal temsillerin üzerinden de ele alınması gerektiği savunulmuştur, ayrıca doğa ve kadınlar üzerindeki incelenmiş cinsiyet arasındaki ilişkilere de derinlemesine odaklanılmıştır.

Ekofeminist sanatta kadın ve doğanın varoluş biçimlerinin, her dönemin ruhunu, sanat dinamiklerini, toplumsal, ekonomik ve politik faktörlerini, çevre ve ekolojik konuları yansıttığı gözlemlenmiştir. Bu araştırmada bu faktörlerin yoğun olarak yaşandığı 1970'ler ve sonrasına odaklanılmaktadır.

Bu bağlamda, ekofeminist sanat hareketine katkı sağlayan Agnes Denes, Aviva Rahmani, Mierle Laderman Ukeles ve Seniha Ünay' ın doğa ve kadın birlikteliğini ele alan sanat yapıtları ve sergileme yöntemleri incelenmektedir. Bu sanatçıların yapıtlarını incelemek, ekofeminist hareketin çağdaş sanattaki temsilini anlamak, değişen sergileme biçimlerine yeni bir bakış açısı getirmek ve ekofeminist sanat üzerine farkındalık yaratmak açısından önemlidir.

Araştırmada Agnes Denes'in 'Buğday Tarlası' ve 'Yaşayan Piramit' çalışmaları; Aviva Rahmani'nin 'Hayalet Ağlar Projesi' çalışması; Mierle Laderman Ukeles'in 'Temizliğe Dokun Performansı' çalışması; Seniha Ünay'ın 'Bahçe Günü' çalışması içerik ve biçim açısından incelenmektedir.

Gerici İlerleme ve Çevre Krizi

‘Patriyarkallığın ve kapitalizmin yarattığı bütün sömürgeleştirici ayrılıklar ortadan kaldırılıp aşılması süreci, bölünmez olan insan özü ve insan onuru uğruna verilen mücadelede kazanılmaz’

(Maria Mies, 1986: s. 230)

Bütün kalkınma modellerinde, toprağın her zaman göz ardı edilme eğilimi görülmektedir. Fakat diğer bir yandan tahrip edilmiş doğa bu kaynaklara olan bağımlılığı da arttırmaktadır. Toprakla olan organik bağlarımızın zayıflaması, toplum içindeki sosyo-kültürel bağların da zayıflamasına neden olmaktadır. Ekofeminizmin temel prensiplerinden biri, farklı topluluklar arasında toprağı korumak ve canlı bağlarını sürdürülebilir bir şekilde yönetmek için, kadınların kolektif işbirliğine başvurulması gerektiği düşüncesidir. Ancak, ekofeminist düşüncede ataerkil kalkınma süreci genellikle bu kolektif iş birlikteliğini baltalar, sonra topluluğu ayırır, rekabet eder daha sonra kalkınma vaadiyle toplulukları ve toprağı ele geçirmektedir. Bu durum, toplumsal bütünlüğü ve dayanışmayı tehlikeye atmaktadır. Baudelaire, (1885) İlerleme Yanılgısı ‘nda şu şekilde ifade eder:

İcat ettiği konforlarla insanı müşkülpesentleştiren bu sonsuz ilerleme, aynı zamanda işkencelerin en ustalıklısı ve en zalimi değil midir? Kendini inkâr etmekteki bu ısrar, biteviye bir intihar değil midir? Sual etmedikleri akıl, ateş çemberinde sıkışmış akrep misali gün gelir zehirli iğnesini kendine batırmaz mı? Peki ya bu ebedi ihtiras aynı zamanda ebedi bir çıkmaz değil midir? (2022: s.104).

Tarihin her döneminde, konfor ve ilerlemenin beraberinde getirdiği sorunlar tartışma konusu oluşturmuştur. Bu noktada, ilerlemenin getirdiği refahın yanı sıra, bireyin ve toplumun karşı karşıya kaldığı yeni zorluklar ve paradokslar da çoğu zaman göz ardı edilmiştir. Kalkınma stratejileri, genellikle büyüme ve bolluk vaadiyle sunulmaktadır. Sınırsız büyüme modeli ilişkisi, kadınların bu sömürgeciliğe dayalı domestik işlerde kullanılan teknolojik aletler ve sosyal ortamlardaki mobbinglerle hapsedilmesine dayanmaktadır. Ancak bu ilişki, sınırsız büyümenin sürdürülemez olduğunu, sosyal ve çevresel kopukluklara neden olduğunu açıkça göstermektedir. Sömürgeci ve sömürge arasındaki ilişki, işbirliği ve ortaklık yerine, baskı ve şiddete dayalı hiyerarşik bir ilişki olarak da tanımlanabilmektedir. Bunun sonucunda yeni kıtlıklara ve çatışmalara yol açtığını gözlemlenmektedir. Dolayısıyla, bu yapılaşmalar sıklıkla canlı-cansız yaşamı olumsuz etkilemekte doğal kaynakların aşırı yanlış kullanımıyla sonuçlanmakta ve sürdürülebilirlikten bahsedilememektedir. ‘Sürdürülebilirlik kavramının ne anlamda kullanıldığı değil, aynı zamanda kimin çıkarlarını destekleyip kimi dışarıda bıraktığını da sorgulamalıyız’. (Sezgin, 2022: s. 23). Gerici ilerlemenin toprağı ve doğal kaynaklara yönelik bu zararlı etkileri, gelecek için göz önünde bulundurması ve alternatif yaklaşımların benimsenmesi gerekmektedir. ‘Doğal ve insan ihtiyaçları piyasa mekanizmaları aracılığıyla yönetilirler. Doğal kaynak talepleri sadece piyasaya kayıtlı olanlarla sınırlanır; kalkınma ideolojisi büyük ölçüde tüm doğal kaynakların meta üretimi için piyasa ekonomisine sokulması sürecine dayalıdır’. (Shiva, Mies, 2018: s. 141). Barajlar, madenler, enerji santralleri gibi yapılar, modernleşmenin gerekçesi olarak sunulan bir dinin tapınakları ‘iyileştirme’ adı altında yapılan modellemeler olarak ortaya çıkmıştır. Bu dinin sunağında, doğa, kadın ve çocukların yaşamı feda edilmesi, toplumun ve toplulukların bağlarının zayıflamasına, hakların ve kültürlerin köklerinden koparılmasına yol açılmaktadır. ‘Sınırsız büyüme ve kara odaklanmış hâkim dünya piyasa sistemi, dışsal ve içsel sömürgeci, yani doğayı, kadınları ve diğer halkları sömürmedikçe ayakta kalamaz. Ama aynı zamanda asla ‘YETERLİ’ demeyen tüketicilere de ihtiyacı vardır.’ (Shiva, Mies, 2018: s. 128).

Bedenlerimiz ve yaşamlarımız üzerinden yapılan kampanyalar, insanların iş sağlığını güvence altına alacaklarına ve kadınların da bu iş sahasından faydalanabileceklerine dair manipülasyonlarla doludur. Bu manipülasyonlar, kadına yönelik şiddetle mücadele ve kadınlara özgü sağlık hizmetleri gibi önemli konular üzerinden yapılmaktadır. Böyle bir ortamda bireysel hayatın mahremiyetine yönelik müdahaleler kaçınılmaz olmuştur. Geleneksel olarak kadınları yaşamın yaratıcıları olarak ikinci derecede gören ve erkekleri ise yok ediciler olarak üstün tutan paradigmanın tersine çevrilmesi gerekmektedir. Ataerkil sistem, yaşamı yok etmeye dayalı başarılar elde etmiş olmakta, özellikle kadınlar, çocuklar, canlılar için yıkıcı sonuçlar doğurmaktadır. Çözüm olarak, oportünist tavır geliştirmeden, ilk önce kötü olanı dönüştürmek adına bilinçli varlıklar olarak yaşamda üretme eylemi, temel sorumluluk olarak kabul edilmelidir. 'Bilmeyen hayvanlar hayatta kalmaya, içinde var oldukları dünyaya bir şekilde uyarlanmaya çalışırlar sadece. Aksine, insanlar çok özel türden hayvanlardır; onlar bilen hayvanlardır, kendileri dışındaki yaşam-biçimleriyle paylaştıkları gereksinimlerin karşılanmasında bile, tasarlayacak ve buluş yapacak zekaya sahiptirler.' (Bookchin, 1996: s.167). İnsan doğasında, dünya üzerindeki tüm canlı türlerinin yaşama hakkına destek verme, saygı gösterme ve koruma kapasitesi yatmalı, canlı haklarının korunması ve cinsiyet eşitliğinin sağlanması adına özel politikalar geliştirilmesi için adımlar atılmalıdır.

Agnes Denes' in Beton ve Tarlayla Olan Deneyimi

Agnes Denes, 1960' lardan bu yana güncel sanatın birçok disiplinlerinde çevreci yaklaşımla öncü olmuş isimlerinden biridir. Denes, deneysel sanat, arazi sanatı ve ekolojik performanslarla sanatsal pratiği geniş bir spektrumda yer alır. Denes'in çevre sanatı projeleri, onun sanatsal çalışmalarının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu projeler, toplumların yaşadığı ekolojik sorunları izleyicilere hatırlatmakta, özellikle tarım ve çevre temalarına odaklanan büyük ölçekli arazi projeleri, insan faaliyetlerinin doğa üzerindeki etkilerini derinlemesine düşünme fırsatı sunmaktadır. Sanatçı'nın 1982' de uzun süreli gerçekleştirdiği performans Buğday Tarlası-Bir Yüzleşme isimli çalışması New York' ta ataerkil yapıların arasında bakışların odağında olmuştur. Bu bağlamda, Denes'in çalışmaları sadece estetik bir deneyim değil, aynı zamanda entelektüel bir sorgulama ve keşif süreci olarak değerlendirilmelidir.

Görsel 1. Agnes Denes, Wheafield - A Confrontation (Buğday Tarlası- Bir Yüzleşme), New York, 1982.

Agnes Denes' in 1982 yılında gerçekleştirdiği "Wheatfield – A Confrontation" eseri, sosyal ekofeminizm bağlamında ele alındığında derin bir anlam kazanmaktadır. Bu proje, New York City' nin yoğun kentsel dokusu içinde, Battery Park' ta bulunan âtıl durumdaki iki dönümlük bir arazide dört ay süresince bu alanın tüm tarımsal bakımını kendisi üstlenmiş ve nihayetinde buğdayların hasadını yapmıştır. Bu bakımda, temel gıda maddesi olan buğdayı enerji, ticaret gibi kavramlarla ilişkilendirerek; kötü yönetim, israf ve ekolojik endişeler gibi meselelerin bir sembolü olarak konumlandırmıştır.

Denes' in "Wheatfield – A Confrontation" eseri, ekofeminist düşünceden baktığımızda doğanın kentleşme ve endüstriyel gelişim tarafından nasıl marjinalize edildiğini ve sömürüldüğünü görselleştirir. 'Tarlada tek bir ürün yetiştirmiş, böylece farkında olmadan, anti-kapitalist bir ruhla karşı çıkmak istediği endüstriyel-kimyasal tarım şirketlerinin rasyonel ve metalaşmış uygulamalarına koşut bir tarım tarzını hayata geçirmişti.' (Sezgin, 2022: s.34). Denes' in Buğday tarlası, doğanın üretkenliğini ve yenilenme gücünü sembolize ederken, şehirdeki beton yığınları arasında yer alması, doğanın ataerkil sistemler tarafından sıkıştırılmışlığını ve kontrol altına alınmaya çalışıldığını ifade etmektedir.

Dönüşümün Ağında, Aviva Rahmani, Mierle Laderman Ukeles

Rahmani, sanat kariyerine performans ve resim sanatı alanında başlamış, zamanla ekolojik sanatta da üretimler gerçekleştirmiştir. Projelerinden biri olan "Ghost Nets" (Hayalet Ağlar), antropojenik etkilerle bozulmuş ekosistemlerin restorasyonunu sanatsal bir gözden incelemektedir. Bu proje, terk edilmiş balık ağlarının neden olduğu habitat dejenerasyonunu ele alarak, sanatın çevresel farkındalık yaratma ve restorasyon süreçlerine olan katkısını göstermektedir. Rahmani'nin çalışmaları, ekofeminist teorinin temel ilkelerini yansıtarak, doğa ve canlılar arasındaki simbiyotik ilişkiyi, sürdürülebilirlik ve çevresel adalet temaları ekseninde işlemektedir.

Görsel 3. Aviva Rahmani, 1991-2000, "Hayalet Ağlar Çevresel Restorasyon Projesi/ Ghost Nets Environmental Restoration Project", Maine. <https://tinyurl.com/eezh9ddj>

Görsel 4. Aviva Rahmani, 1992, "Ağların Yatağı/ Bed of Nets", Sürüklenen ağlar, demir yatak ile yerleştirme, Maine. <https://tinyurl.com/jraskyzd>

"Hayalet Ağlar" projesi, Aviva Rahmani tarafından Maine Körfezi'ndeki Vinalhaven Adası'nda gerçekleştirilen kapsamlı bir habitat restorasyonu çalışmasıdır. 1990-2000 yılları arasında süren bu proje, başlangıçta çöplük olarak kullanılan bir alanın ekolojik olarak yeniden canlandırılması ve sulak alanlara dönüştürülmesini hedeflemiştir. Projenin adı,

denizcilik faaliyetleri sırasında kaybolan ve deniz yaşamını tehdit eden görünmez balık ağlarından türetilmiştir. Bölgedeki birçok farklı meslek gruplarında olan insanlar bu projeye katkıda bulunmuşlar ve Rahmani, bu bölgede yer alan granitleri temizlemiş ve bölgede ağaç dikilmesine katkı sağlamıştır.

Mierle Laderman Ukeles'in sanatsal projeleri, insan ruhunun derinliklerine dokunan ve bakım emeğinin görünmezliğini görünür kılmaya çalışan ekolojik performansın öncülerindedir. Sanatçının çalışmaları, yaşamın en temel eylemlerine, yani bakım ve temizlik işlerine sanatsal süreç geliştirmiştir. Bu süreç, sanatın sadece estetik bir deneyimden daha fazlası olduğunu, aynı zamanda toplumsal ve ekolojik bilinç için güçlü bir araç olduğunu gösterir.

Görsel 5. Mierle Laderman Ukeles, Hartford Wash: Wash, Tracks, Maintenance: Outside, 1973-74, Connecticut, ABD.

Ukeles, bakım işlerini sanatsal bir pratiğe dönüştürerek, izleyicilere günlük yaşamın ve emeğin derin anlamını keşfetme fırsatı sunmuştur. Ukeles' in yaşamın dokusunu oluşturan bu temel eylemleri gerçekleştirir ve bu eylemleri yaşam pratiklerinde görmemize olanak tanımıştır.

Ukeles'in 'Hartford Wash' projesinde, Wadsworth Atheneum Müzesi'nin merdivenlerini ve galeri zeminini yıkayarak bir performans gerçekleştirmiştir. Bu performans, izleyicilere bakım işlerinin ne kadar önemli olduğunu ve bu işlerin genellikle fark edilmediğini göstermektedir. Ukeles'in dikkatlice ve özenle yaptığı bakım işlerinin sanatın bir parçası olarak da görmemize olanak tanımıştır. Bu performans' da aynı zamanda izleyicilere bakım emeğinin estetik ve manevi boyutunu da keşfetme fırsatı sunmuştur.

Görsel 6. Mierle Laderman Ukeles, Touch Sanitation Performance, 1976, New York.

“Touch Sanitation” Ukeles’in New York Şehir Temizlik Departmanı’ndaki 8,500 temizlik işçisi ile tek tek el sıkışarak teşekkür ettiği büyük bir performanstır. Bu proje de, cinsiyet tabularını aştığı da gözlemlenebilmektedir. Ukeles’in her bir işçiyle kurduğu samimi bağ, bu işçilerin yalnızca emeklerinin değil, aynı zamanda insani değerlerinin de altını çizmektedir. Her bir el sıkışma, sosyal ekofeminist düşünce bağlamında cinsiyet ayırmaksızın işçilerin görünmeyen emeğine duyulan minnettarlığın ve kamusal alanları temiz tutmalarına gösterdiği saygının bir ifadesidir.

91

Sınırlarda Fotoğrafların Yeniden Üretim Süreci: Seniha Ünay

Seniha Ünay’ ın “Bahçe Günü” projesi, doğa ile kadın arasındaki bağı ekofeminist bir perspektiften, fotoğrafların yeniden üretimine dikkat çekmektedir. “Bahçe Günü”, adından da anlaşılacağı üzere, bir bahçe sahnesini betimlemektedir. Bu eserde, başka aile albümleri ile beraber projenin de sürekli yenilenen döngüde olacağı gözlemlenebilir. Eserde kullanılan yeşil tonların zenginliği ve doğal unsurların estetik kompozisyonu, izleyiciye huzur ve dinginlik hissi verirken, aynı zamanda hikâyenin dışında, kadınlara yeni bir alan oluşturmaktadır.

"Bahçe Günü" projesi, Nathaniel Hawthorne’un *Rapaccini’nin Kızı* kitabından ve aile albümlerininin fotoğraflarından esinlenilmiştir. Bahçe, burada erkek egemen akıl ve bilimin sembolü iken, kadınlar doğa, canlılık ve iradenin temsili olmaktadır. Seniha Ünay, bu iki hikâyenin kesişiminde, doğa ve kültür arasındaki sınırlarda var olan kadınlar ve canlı-cansız varlıklar üzerine odaklanmıştır. Fotoğraflarda yeniden üretilen doğa ve kadının iç içe geçmiş hikâyelerini sanatsal dille anlatırken, izleyicilere doğayla uyumlu bir yaşamın önemini de hatırlatmaktadır. (<https://www.senihaunay.com/bahce-gunu>, Erişim Tarihi 05.11.2024).

Görsel 7. Seniha Ünay, Bahçe Günü, 2023, Düzce.

Gül figürleri ile poz vermiş kadın portreleri arasında ‘Mersinli Hatice’ merkeze alınmakta; seri şeklinde yan yana olan kadın fotoğraflarının birleşiminde ise başka şehirlerden olan kadınların fotoğrafları görülmektedir. Ekofeminist sanat görüşüyle değerlendirildiğinde, yerleştirmede tekrar eden kadın ve gül figürleri, ataerkil düzen içerisindeki ayrımları vurgularken, kadınların ve doğanın eşitlenmiş birlik ve bütünlüğün temsiline dönüşmektedir.

2. SONUÇ

Bu araştırma, çağdaş sanattaki sosyo-kültürel ve ekolojik sorunlara yönelttiği sorgulamaların yanı sıra, ekofeminist sanat gelişimine de katkı sunmayı amaçlamaktadır. 1970’lerde feminist hareketin bir parçası olarak ortaya çıkan ekofeminizm, kadının sömürülmesi ile doğanın tahakküm altına alınması arasındaki bağlantıyı vurgulamış ve ataerkil tahakkümün her iki alanda da varlığını sürdürdüğünü ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, sanatçılar, kadınların dönüştürücü ve birleştirici gücüyle doğa ve kadın sorunlarını eş zamanlı olarak yapıtlarında feminist söylemlerden yararlanarak, kadın ve doğa arasındaki ayrılmaz bağı ele almışlardır. Kamusal alanlarda, kolektif yaklaşımla, bu bağı görsel, düşünsel imgeleme, eleştirel bir perspektifte, gerek imge gerek ise performans yoluyla çözümlenmişlerdir.

Sanatçıların yapıtları, ekofeminist sanatın toplumsal ve ekolojik bilinci artırma rolünü somut örneklerle ortaya koymaktadır. Denes’ in "Wheatfield – A Confrontation" adlı eseri, beton yığınları arasında doğanın üretkenliğini ve sömürülmüşlüğü güçlü bir sembolle ifade ederken, Rahmani’nin "Ghost Nets" projesi, doğanın yeniden canlandırılabilir olduğunu

ortaya koyarak çevreyle uyum içinde yaşamının önemini vurgulamıştır. Ukeles'in performanslarında ise görünmeyen emekler, sosyal ve ekolojik bağlamda görünür kılınmış, toplumsal cinsiyet ve emeğin değerine yönelik farkındalık yaratılmıştır. Ünay'ın "Bahçe Günü" projesi ise kadın ve doğa arasındaki ekofeminist ilişkileri, kültürel imgeler ve estetik bağlam üzerinden yeniden üretmiştir.

Bu dört sanatçının ortak yönü, yalnızca estetik bir ifade değil, aynı zamanda bir eylem çağrısı sunmalarıdır. Doğanın kentleşme, endüstrileşme ve ataerki yapıların baskısı altında maruz kaldığı dönüşümleri eleştirel bir gözle ele alan bu sanatçılar, izleyicilere, doğa ile daha uyumlu bir yaşam pratiği geliştirme gerekliliğini hatırlatır. Birbirlerinden farklı yöntemler ve malzemelerle çalışan bu sanatçılar, ekofeminist düşüncenin sanatta ne denli güçlü bir araç olabileceğini göstermektedir. Eserlerinde yer alan doğa, kadın ve emek temaları, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve çevresel adaletsizlik gibi sorunlara dikkat çekerek, sanatın dönüştürücü gücünü gözler önüne sermektedir.

Araştırmada, Denes, Rahmani, Ukeles ve Ünay, toplumsal ve ekolojik sorunlara karşı duyarlılığı artırmada ve çözüm yolları aramada önemli bir katkı sağladığı belirtilmiştir. Bu bağlamda, sanatın toplumsal dönüşümdeki rolü ve doğayla olan diyalektik ilişkisi, ekofeminist sanata ve literatüre katkı sunmayı amaçlamaktadır.

KAYNAKÇA

Bookchin, M. (2014). *Toplumsal ekolojinin felsefesi: Diyalektik doğalcılık üzerine*. (Çev. R.G. Ögdül). Sumer.

Mies, M. (2011). *Ataerki ve birikim*. (Çev. Y. Temürtürkan). Dipnot.

Sezgin, E. (2022). *Sanat ve ekoloji*. (Çev. M. Tokmakçıoğlu, E. Sezgin). İletişim.

Shiva, V ve Mies M. (2018). *Ekofeminizm*. (Çev. İ. Urkun, Kelso). Sinek Sekiz.

Diğer Kaynaklar

<https://www.senihaunay.com/bahce-gunu>, 05.11.2024.

Görsel Kaynakça

Görsel 1. http://www.agnesdenesstudio.com/works7_1_popup.html, 05.11.2024.

Görsel 2. http://www.agnesdenesstudio.com/works7_3_popup.html, 05.11.2024.

Görsel 3.

<https://www.avivarahmani.com/ghostnets?itemId=dgodrgneqdna6bsat65xzza1plm0ui-adrth>, 05.11.2024.

Görsel 4.

<https://www.avivarahmani.com/ghostnets?itemId=d9d09fq39b9232cbpp45rfkcrhufon-hsk72>, 05.11.2024.

Görsel 5. <https://www.tabletmag.com/sections/arts-letters/articles/mierle-laderman-ukeles>, 05.11.2024.

Görsel 6. <https://jewishartsalon.org/mierle-laderman-ukeles/mierle-laderman-ukeles-maintenance-art-at-the-queens-museum/?noamp=mobile>, 05.11.2024.

Görsel 7. <https://www.senihaunay.com/bahce-gunu/>, 05.11.2024.